

Čas není dimenze

Prostorové dimenze jsou jakoby volným místem pro pohyby všemi směry. Naproti tomu v čase se nemůžeme volně pohybovat, neboť čas daleko spíše pohybuje námi, mění nás, způsobuje, že stárneme, ale opačný směr nám neumožňuje, nýbrž zakazuje: mládnout nemůžeme. Zatímco v prostoru o směru svých pohybů rozhodujeme my, v čase nemůžeme rozhodovat o tom, kterým směrem se dáme (navíc v čase jsou jen dva směry, a jeden je nadto zakázaný). Z toho vyplývá, že to, co provedli fyzikové, zejména teoretičtí fyzikové, že čas prohlásili za jednu z dimenzí světa a nadále myšlenkově pracují jen s „prostorčasem“, je z filosofického hlediska hrubě mylné. To, že se v některých (zejména „vědeckých“) kontextech může čas jevit jako dimenze a s časem lze jako s dimenzí počítat (tedy matematicky počítat, kvantifikovat časové distance apod.), je dokladem toho, že tu nějaký hlubší vztah mezi prostorovými dimenzemi a časem vskutku jest, ale to ještě zdaleka nemůže znamenat, že s časem můžeme „zacházet“ jako s dimenzí: všechna naše zkušenost tomu přece odporuje! Nikdo nemůže aktivně nic udělat zpátky do minulosti ! A stejně tak nemůže udělat něco napřed do budoucnosti jinak než tím, že vypracuje plán (projekt) a pustí se do práce. Práce je aktivita – a každá aktivita je zaměřena do budoucnosti, i když všechny její výsledky, produkty „odcházejí“ do minulosti (a v nejlepším případě nějaký čas zůstávají, přetrvávají, aniž se ihned rozpadly).

(Písek, 150623-1.)